

บทที่ ๑๐

ขอบเขตการคุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาเช่าซื้อสินค้าตามพระราชบัญญัติ
คุ้มครองการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ.

หลักการในการคุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาเช่าซื้อสินค้าตามพระราชบัญญัติคุ้มครองการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ของกระทรวงพาณิชย์นั้น จะคุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาเช่าซื้อสินค้าที่เป็นสังหาริมทรัพย์ที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจเท่านั้น ส่วนสินค้าที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดินและบ้านจะไม่อยู่ในขอบเขตของการควบคุม เพราะมีลักษณะพิเศษและแตกต่างจากกันมาก จึงต้องมีกฎหมายพิเศษหากอีกฉบับหนึ่ง อีกประการหนึ่งได้มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองการจัดสรรที่ดิน กฎหมายว่าด้วยการธนาคารอาคารสงเคราะห์และกฎหมายว่าด้วยการเคหะแห่งชาติเกี่ยวข้องกับการเช่าซื้อที่ดินอยู่แล้ว

ฉะนั้น คำว่าเช่าซื้อที่อยู่ในขอบเขตของการคุ้มครองผู้บริโภคจึงหมายถึงเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เฉพาะสินค้าควบคุม และหมายรวมถึงซื้อขายสินค้าผ่อนส่งด้วย (๑)

คำว่า "สินค้า" ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง สิ่งของ
ที่ซื้อขายกัน

การเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ระบุว่าทรัพย์สินอะไรบ้างที่จะให้เช่าซื้อได้ ฉะนั้น สังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ทุกประเภทให้เช่าซื้อได้ แต่ในร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองการเช่าซื้อสินค้า จะคุ้มครองผู้เช่าซื้อเฉพาะ

(๑) ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๔
วรรค ๑ เช่าซื้อ หมายความว่า เช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เฉพาะ
สินค้าควบคุม และหมายความรวมถึง ซื้อขายผ่อนส่งด้วย

การเข้าซื้อสังหาิมทรัพย์ที่รัฐมนตรีได้ประกาศกำหนดให้เป็นสินค้าควบคุม^(๒) แล้ว เท่านั้น และเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองผู้เข้าซื้อและแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของประเทศ รัฐมนตรีโดยอนุมติคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดหรือเปลี่ยนแปลง ชนิด ประเภท และลักษณะของสินค้าให้เป็นสินค้าควบคุมรวมทั้งปริมาณ สินค้าควบคุมที่ให้ผู้เข้าซื้อ^(๓) และสินค้าใดที่รัฐมนตรีมิได้ประกาศให้เป็นสินค้าควบคุม ก็อยู่ในข่ายการบังคับของการเข้าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เช่นเดิม

การเข้าซื้อตามพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. นี้ให้หมายถึงการซื้อขายผ่อนส่ง^(๔) ด้วย เพราะในทางปฏิบัติมีการขายผ่อนส่ง คือ การซื้อขายที่มีเงื่อนไขตามมาตรา ๔๕๕ "ถ้าสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไข หรือเงื่อนไขเวลา

(๒) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๕
วรรค ๓ "สินค้าควบคุม" หมายความว่า สินค้าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดให้เป็นสินค้า
ควบคุม

(๓) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๑๓
เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองผู้เข้าซื้อ และแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของประเทศ รัฐมนตรี
โดยอนุมติคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนด หรือเปลี่ยนแปลง
ชนิด ประเภท และลักษณะของสินค้าให้เป็นสินค้าควบคุม

การประกาศกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงสินค้าควบคุมตามวรรคหนึ่ง ให้มี
ผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

(๔) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๔
วรรค ๒ "ซื้อขายผ่อนส่ง" หมายความว่า การซื้อขายสินค้าควบคุมที่มีเงื่อนไขว่า
ผู้ซื้อจะต้องชำระราคาให้ผู้ขายตั้งแต่สองงวดขึ้นไป และกรรมสิทธิ์ในสินค้าควบคุมนั้น
ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าจะไ้ชำระราคาแล้ว"

บังคับไว้ ทานว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไปจนกว่าการจะได้เป็นไปตามเงื่อนไข หรือถึงกำหนดเงื่อนไขนั้น" การซื้อขายที่มีเงื่อนไขว่า ผู้ซื้อจะต้องผ่อนชำระราคา เป็นงวด ๆ ตามแต่จะตกลงกัน และอาจมีข้อตกลงว่าให้กรรมสิทธิ์ในสินค้านั้นโอนไปยัง ผู้ซื้อทันทีที่มีการทำสัญญาซื้อขายหรือมีข้อตกลงว่ากรรมสิทธิ์ในสินค้ายังไม่โอนไปยัง ผู้ซื้อจนกว่าจะได้มีการชำระราคาแล้วครบถ้วน

ฉะนั้นการขายผ่อนส่งที่กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าจะผ่อนชำระ ราคาคงถ้วน จึงมีลักษณะคล้ายสัญญาเช่าซื้ออย่างมาก และในทางปฏิบัติก็นิยมทำสัญญา ประเภทนี้ด้วยตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๔๘๗/๒๔๗๒ คู่สัญญาตกลงซื้อขายเครื่องจักรทำ น้ำแข็งตกลงใช้ราคาเป็นงวด ๆ ให้เครื่องจักรเป็นของผู้ขายจนกว่าผู้ซื้อจะชำระราคา ครบถ้วน ข้อตกลงนี้สมบูรณ์และผูกพันคู่สัญญาเป็นสัญญาซื้อขาย มิใช่เช่าซื้อ

คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๒๗/๒๔๗๑ โจทก์และจำเลยได้ทำสัญญากันฉบับหนึ่ง ข้อความว่า โจทก์ในสัญญาเรียกว่าผู้ซื้อ ใ้ซื้อเครื่องโรงสีข้าว พร้อมทั้งเครื่องประกอบ จากจำเลยซึ่งเรียกว่าผู้ขาย ๑ เครื่อง ราคา ๒๕,๐๐๐ บาท เงินจำนวนนี้มีข้อสัญญา ว่าโจทก์จะผ่อนใช้ให้แก่จำเลยในวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๖๕ จำนวนเงิน ๕,๐๐๐ บาท ส่วนอีก ๒๐,๐๐๐ บาท โจทก์จะผ่อนใช้ให้เสร็จใน ๒ ปี นับแต่วันเซ็นสัญญาเป็นต้นไป (คือส่งครั้งละ ๒ เดือน เงิน ๕,๐๐๐ บาท) หรือถ้าโจทก์ทำโรงสีมีกำไรและได้เงิน มาในทางหนึ่งทางใดในระหว่าง ๑ ปี ก็ชำระเงินให้เสร็จ แต่เครื่องโรงสียังเป็น สมบัติของจำเลยอยู่จนกว่าโจทก์จะชำระเงินเสร็จเครื่องโรงสีจึงเป็นสิทธิแก่โจทก์

โจทก์อ้างว่าสัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาเช่าซื้อไม่ใช่สัญญาซื้อขาย เพราะจำเลย ยังยึดถือกรรมสิทธิ์เครื่องโรงสีรายพิพาทอยู่ จำเลยว่าเป็นสัญญาซื้อขาย

ศาลแพ่งเห็นว่าเป็นสัญญาซื้อขายไม่ใช่สัญญาเช่าซื้อ แม้จะได้ความตาม สัญญาว่ากรรมสิทธิ์เครื่องโรงสีนั้นยังเป็นของจำเลยจนกว่าโจทก์จะชำระเงินเสร็จก็ ก็เป็นสัญญามีเงื่อนไขตามมาตรา ๔๕๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาพิพากษายืน

การเรียกชื่อสัญญาว่าเป็นสัญญาประเภทใดนั้นไม่ใช่ข้อชี้ขาด ทั้งนี้ แล้วแต่
ว่าข้อความในสัญญาจะบ่งชี้ว่าคู่สัญญามีเจตนาจะทำสัญญาประเภทใด

ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่าสัญญาเช่าซื้อและสัญญาซื้อขายผ่อนส่งมีลักษณะแตกต่างกันคือ ตามสัญญาเช่าซื้อนั้น ผู้เช่าซื้อไม่มีความผูกพันที่จะต้องซื้อ มาตรา ๕๓๓ "ผู้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ คุ้มส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง" สัญญาเช่าซื้อผู้เช่าซื้อไม่มีสิทธิจะเลิกสัญญาเมื่อไรก็ได้ กล่าวคือผู้เช่าซื้อไม่มีหน้าที่ที่จะต้องชำระราคาเช่าซื้อจนครบถ้วน สัญญาซื้อขายผ่อนส่งผู้ซื้อไม่มีหน้าที่ที่จะต้องซื้อคือต้องชำระราคาให้ครบถ้วน คือ ผู้ขายผูกพันที่จะขาย และผู้ซื้อผูกพันที่จะซื้อ ส่วนเงื่อนไขที่ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไปจนกว่าจะผ่อนชำระเงินครบถ้วนนั้นไม่ใช่บรรทัดฐานที่จะชี้ว่าเป็นสัญญาเช่าซื้อและไม่ใช่เป็นสัญญาซื้อขาย (๕)

ในต่างประเทศ เช่น นิวซีแลนด์ เยอรมัน มาเลเซีย คำว่า "เช่าซื้อ" มีความหมายรวมถึงสัญญาเช่าซื้อและซื้อขายผ่อนส่งด้วย ในอังกฤษมี The Consumer Credit Act, 1974 ซึ่งควบคุมทั้งสัญญาเช่าซื้อ และสัญญาซื้อขายผ่อนส่ง ประเทศไทยได้นำเอาแบบอย่างของอังกฤษมาใช้ จึงมีขอบเขตการควบคุมทั้งสัญญาเช่าซื้อและสัญญาซื้อขายผ่อนส่งด้วย

ควยเหตุนี้ในร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ของกระทรวงพาณิชย์จึงมีบทนิยามของคำว่า "ซื้อขายผ่อนส่ง" หมายถึง การซื้อขายสินค้าควบคุมที่มีเงื่อนไขว่าผู้ซื้อจะต้องชำระราคาให้ผู้ขายตั้งแต่สองงวดขึ้นไป และกรรมสิทธิ์ในสินค้าควบคุมยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าจะได้ชำระราคาแล้ว

(๕) คุรายละเอียดเพิ่มเติมของ ดร.มานะ พิทยาภรณ์, วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาเอกทางนิติศาสตร์ เรื่อง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเช่าซื้อ (พระนคร : แสงทองการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๑๒) หน้า ๑๖ - ๔๐

ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ให้คำนิยามของคำว่า "ผู้ให้เข้าซื้อ" ว่า หมายถึง ผู้ประกอบกิจการให้เข้าซื้อเป็นทางค้าปกติ และได้รับใบสำคัญการจดทะเบียน หรือใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ และหมายความรวมถึงผู้ขายสินค้าควบคุมผ่องส่ง เป็นทางค้าปกติและได้รับใบสำคัญการจดทะเบียนหรือใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย (๖)

สมมติว่า นาย ก. มีรถยนต์ ๑ คัน ให้นาย ข. เข้าซื้อ เช่นนี้จะไม่อยู่ในข่ายของการควบคุม เพราะวัตถุประสงค์ของการควบคุมการค้ารายใหญ่ที่ทำเป็นทางค้าปกติ จะไม่ควบคุมกิจการเข้าซื้อรายเล็กรายน้อย จึงมีมาตรการประกาศกำหนด ปริมาณการค้าที่ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ (๗)

อีกประการหนึ่ง การคุ้มครองจะทำเฉพาะผู้เข้าซื้อในประเทศ และไม่รวมถึงการเข้าซื้อระหว่างผู้ประกอบธุรกิจที่ซื้อสินค้าควบคุมมาจำหน่าย และการซื้อขายสินค้าผ่องส่งเกี่ยวกับการส่งสินค้าควบคุมออกนอกราชอาณาจักร

ฉะนั้นร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. ของกระทรวงพาณิชย์มิให้ใช้บังคับแก่

(๑) การเข้าซื้อระหว่างผู้ประกอบธุรกิจที่ซื้อสินค้าควบคุมมาจำหน่าย

(๒) การซื้อขายสินค้าผ่องส่งเกี่ยวกับการส่งสินค้าควบคุมออกนอกราช

อาณาจักร

(๖) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๔
วรรค ๕

(๗) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๑๘
"ผู้ใดให้เข้าซื้อสินค้าควบคุมเกินปริมาณที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา
ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่"

การขอจดทะเบียน และการออกใบสำคัญการจดทะเบียนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๓) การเข้าซื้อที่ออกโดยพระราชกฤษฎีกา
เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาว่า "ธุรกิจ" หมายความว่า การประกอบ
กิจการในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หัตถกรรม พาณิชยกรรม การบริการ หรือ
กิจการอย่างอื่นซึ่งกระทำเป็นทางค้าปกติ (๔)

เราอาจจะสรุปสาระสำคัญของการคุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาเข้าซื้อ
สินค้าได้ดังนี้

(๑) คุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาเข้าซื้อสินค้าที่เป็น สังหาริมทรัพย์
ที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ

(๒) สินค้านั้น รัฐมนตรีต้องประกาศเป็นสินค้าควบคุม

(๓) คุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาเข้าซื้อ และซื้อขายผ่อนส่งสินค้า
ควบคุมทั้งสองกรณี

(๔) คุ้มครองเฉพาะผู้บริโภคในประเทศ แต่ไม่รวมถึงการเข้าซื้อ
ระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจที่ซื้อสินค้าควบคุมมาจำหน่าย และการซื้อขายผ่อนส่งเกี่ยวกับ
การส่งสินค้าควบคุมออกนอกราชอาณาจักร

(๕) ราชบัญญัติคุ้มครองการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๕